

*Вячеслав Юрійович Васецький,
науковий співробітник відділу теорії держави і права
Інституту держави і права
імені В. М. Корецького НАН України,
кандидат юридичних наук
ORCID: 0000-0001-5595-5291*

КОЛЕКТИВНА БЕЗПЕКА І ПРАВА ЛЮДИНИ ЯК НЕОБХІДНІ ВЗАЄМОПОВ'ЯЗАНІ СКЛАДОВІ СИСТЕМИ ЗАПОБІГАННЯ ВОЄННИМ КОНФЛІКТАМ

Постановка проблеми та аналіз літературних джерел і публікацій. Виходячи з парадигми, що суттєві історичні події супроводжуються значними змінами в правовій сфері, а також є витоками права, наш час з великою вірогідністю визначається саме такою характеристикою. Початок подій можна відраховувати від повномасштабної агресії росії проти України, хоча останнім часом більшість дослідників і політичних діячів схиляються думки, що агресивні наміри і дії рф слід розглядати принаймні з 2014 року і майже раніше – ще з вересня – жовтня 2003 року, коли мали місце події навколо острова Тузла.

Н. Луценко наводить слова другого президента України Леоніда Кучми: Тузла – це справді стратегічний об'єкт. Хто володіє Тузлою – той володіє Керченською протокою та контролює судноплавство між Чорним та Азовським морями. У 2003-му з боку росії був справжній приціл на Крим [1]. На сайті Світового конгресу українців підкреслюється: за офіційними даними ООН, які, безумовно, є заниженими, вісім років цієї війни низької інтенсивності перед повномасштабним вторгненням росії в лютому 2022 року забрали життя понад 13,3 тис. українців, зокрема понад 4,2 тис. українських військових. Було окуповано приблизно 7,5% території України (включно з Кримом) [2].

Тенденцією сьогодення є розростання конфлікту. Увесь цивілізований світ, незважаючи на існування проблем у кожній країні, підтримує Україну, про що свідчать регулярні зібрання у Рамштайні керівників військових відомств п'ятдесяти країн, де приймаються рішення про надання нагальної військової допомоги Україні, виділення величезної допомоги, зокрема США, країнами ЄС тощо. З іншого боку, сформувалася вісь країн, що безпосередньо підтримують агресивні дії росії. Це насамперед білорусь, Іран, Північна Корея.

Війна, розв'язана рф проти України – це подія такого масштабу, яка після закінчення, без сумніву, поразкою рф у багатьох напрямках, матиме суттєві наслідки, у тому числі в правовій сфері. Зміни, спричинені такими подіями, в правовому відношенні матимуть прояв у різних напрямках, які стосуватимуться як міжнародних інституцій, так і національного законодавства окремих країн.

Останнім часом проблемам правотворчості в умовах війни та післявоєнної правової перебудови присвятили значну увагу відомі українські вчені: А. Селіванов, О. Скрипнюк, Н. Оніщенко, Н. Пархоменко, О. Андрійко, П. Кулинич, І. Сопілко, С. Бобровник, О. Кваша, Г. Андрусак, І. Кресіна, М. Афанасьєва, Ю. Цветкова, Р. Луцький, С. Короїд, Т. Подорожна, М. Мірошниченко, С. Гусарев та ін. Результати досліджень вчених відображені у виступах на міжнародних науково-практичних конференціях і статтях у наукових журналах. У цих роботах, зокрема, зазначається, що події, що відбуваються в Україні, є багатогранними, вони мають історичні, соціальні, правові, моральні, загальнолюдські та інші виміри.

Війна суттєво вплинула на правовий розвиток України. Виникла нагальна потреба прийняття нового правового масиву, пов'язаного із необхідністю організації державного механізму та правопорядку за нових суспільних відносин. Як зазначає Н. Пархоменко, війна завдала істотної шкоди державним і національним інтересам України, її державному суверенітету та територіальній

цілісності, режиму законності та правопорядку, що зумовило зміну векторів розвитку всіх сфер суспільних відносин, у тому числі й у правотворчості [3, с. 27–29].

Стосовно проблем правової діяльності у повоєнний період Н. Оніщенко зазначає, що юридичні практики і доктринальні напрацювання, які виникають або стосуються сфер життєдіяльності людини під час воєнного стану «пуповинним зв'язком» пов'язані з процесом майбутнього миробудівництва. Це і створення воєнного трибуналу; це відповідальність держави – спонсора тероризму; це питання «відновлювального» етапу і періоду; це питання прав людини; це вибудовування нових запобіжників міжнародного права, міжнародного гуманітарного права, підвищення ефективності окремих міжнародних інституцій; гарантійні заходи, а також реалізація усіх необхідних умов і заasad вступу України в Європейський Союз [3, с. 138].

Мета роботи. Із усього кола проблем основну увагу приділимо двом питанням, що вирішувались раніше в певні історичні періоди і, на нашу думку, можуть виявитися ключовими з огляду на можливі напрями майбутніх правових змін та які, у підсумку, виявляться взаємозалежними: нові підходи до питань безпеки, що потребують реформування правових інститутів, які гарантують безпеку держав та їх громадян, та друге питання, яке стосується підвищення уваги до забезпечення прав і свобод людини, роль яких, крім іншого, спрямована на отримання додаткових гарантій безпеки з боку громадянського суспільства і кожної людини окремо.

Основні результати дослідження. Нині світ проходить період суттєвих соціально-політичних змін, які особливо загострилися після нападу РФ на Україну. Це суттєво вплинуло на правовий розвиток України. Виникла нагальна потреба, пов'язана із необхідністю організації державного механізму та правопорядку за нових суспільних відносин. Події набувають глобального характеру, який примушує країни світу адекватно реагувати, вони не залишають Україну наодинці. У цьому відношенні одним з найбільш рельєфних є останній виступ президента США Джо Байдена 08.03.2024 перед парламентаріями з промовою «Про стан держави». Президент стосовно подій в Україні, зокрема, сказав: «У січні 1941 року Ф. Рузвельт звернувся до співвітчизників про стан країни, він говорив, що в Європі вирує війна ... і у всьому світі йде наступ на свободу і демократію. Сьогодні я прийшов в той самий зал сказати, що і сьогодні перед нами безпрецедентний момент... Сьогодні я стою перед Конгресом, щоб сказати, що сьогодні незвичайні часи. З тих часів, коли був Лінкольн і Громадянська війна, не було таких ударів по демократії і свободі у всьому світі, і в Америці й у світі водночас... Якщо хтось вважає, що Путін зупиниться в Україні, я вважаю, що не зупиниться. Але Україна може зупинити Путіна, якщо ми будемо разом з Україною і надамо їй зброю таку, як треба. ... Ми мусимо зупинити Путіна, ... історія стежить за нами, дивиться на нас, ми не можемо відійти і поставити Україну під ризик, Європу, весь світ під ризик управляти диктатором. ... Ми не відійдемо, не впадемо і я це не зроблю. Історія дивиться на нас і стежить за нами» [4].

Нинішні події в Україні в історичному аспекті мають чимало аналогій, які дають уявлення про способи правового вирішення жаклих наслідків. Одним із перших загальноєвропейських документів виявився Вестфальський мир 1648 року, який з'явився як результат закінчення кривавої середньовічної тридцятилітньої війни. Цей договір, за твердженням А. Дмитрієва, виявився джерелом сучасного міжнародного права, а сам документ започаткував європейське право націй [5, с. 21–25]. У ньому був закладений, зокрема, принцип державного суверенітету як гарантії для підтримання миру, що став загальновизнаною юридичною категорією [6, с. 249–251]. Вестфальський мир 1648 року не зупинив подальших війн у Європі, але в ньому були закладені положення, які стали віхою у розвитку міжнародного права.

Наступною важливою віхою у відповідь на потребу встановлення системи безпеки, відновлення правових відносин в умовах, що склалися після Першої світової війни, вважається створення у 1919 році Ліги Націй, Статут якої набув чинності 10 січня 1920 року [7]. Як зазначає М. Микієвич, це, по суті, була перша спроба заснувати міжнародний механізм запобігання збройним конфліктам і збереження миру та безпеки у світі [8, с. 487]. В основу було положено принцип колективної безпеки. Цілями Ліги Націй були: роззброєння, запобігання військовим діям, врегулювання суперечок між країнами шляхом дипломатичних переговорів, а також покращення якості життя на планеті.

Завдяки зусиллям Ліги Націй у 1920-х роках, зокрема, був розроблений Женевський протокол, який мав на меті обмеження використання хімічної та біологічної зброї. У міжвоєнний період про-

тягом 1919–1929 років зусиллями Ліги Націй було врегульовано 30 міжнародних конфліктів, серед яких врегулювання територіальних суперечок між Швецією та Фінляндією (проблема Аландських островів), Польщею та Литвою, Грецією та Болгарією, Албанією і Югославією, Іраком та ін. У вересні 1933 року на закритому засіданні Ради Ліги Націй було розглянуто питання про голод в Україні [9, с. 8].

Обмеженість можливостей Ліги Націй найбільшою мірою проявилася в неспроможності вжити ефективних заходів проти агресії Німеччини, Італії та Японії, що призвело до розв'язання Другої світової війни. Слабкість Ліги Націй як інструменту підтримання миру зумовлювалася деякою мірою самим Статутом організації, що виявилось, зокрема, необхідністю згоди всіх членів організації для застосування заходів проти агресора. Складна система ухвалення рішень, відсутність механізму їх впровадження, декларативність і суперечливість окремих документів Ліги Націй зумовили її безсилість супроти агресорів на кшталт Німеччини та СРСР. Формально Ліга Націй припинила свою діяльність 1946 року [10].

Жахи Другої світової війни і неспроможність Ліги Націй протистояти агресії держав гітлерівської коаліції поставили перед державами-переможницями завдання створення нової організації колективної безпеки, яка б забезпечувала міжнародний мир і співробітництво між державами. Така організація на задум її засновників повинна була врахувати попередній досвід.

Створення Організації Об'єднаних Націй не було одномоментним актом. Її майбутні положення, починаючи з 1941 року, докладно обговорювалися, основні віхи яких означені Московською конференцією міністрів закордонних справ Англії, Китаю, СРСР і США з 19 жовтня по 3 листопада 1943 року, Тегеранською конференцією керівників США, СРСР і Великої Британії 1 грудня 1943 року, Ялтинською конференцією з 4 по 11 лютого 1945 року. У результаті 26 червня 1945 року було підписано розроблений Статут ООН. У ст. 1 Статуту містяться цілі організації, які безпосередньо включають підтримання міжнародного миру і безпеки. Початок роботи ООН 24 жовтня 1945 року відзначається як День Організації Об'єднаних Націй [11, с. 55–63]. Адміністративна структура ООН налічує шість головних органів: Генеральну Асамблею, Раду Безпеки, Економічну і соціальну раду, Раду з опіки, Міжнародний суд і Секретаріат.

Головна відповідальність за підтримання міжнародного миру і безпеки покладена на Раду Безпеки ООН. Рішення приймаються не менш як 9 голосами, в тому числі голосами всіх 5 постійних членів – Великою Британією, Китаєм, росією, США та Францією, які мають право вето на прийняття будь-якого рішення [18, с. 301–304]. Саме ця обставина, як показала практика, продемонструвала певну обмеженість можливостей при врегулюванні та ліквідації міжнародних, міжнародно-національних і міждержавних конфліктів. Її абсурдність найбільш рельєфно проявилася останнім часом, коли країна-агресор блокує прийняття будь-яких рішень, спрямованих на приборкання агресії. Питання агресії, акти геноциду, військові злочини постійно виносяться на обговорення Ради Безпеки, але ні єдиного рішення цей орган ухвалити не може через накладення вето зі сторони саме країни-агресорки – росії. Водночас росія використовує трибуну цього поважного органу на ведення своєї брудної пропаганди.

Рада Безпеки складається з 15 членів, з яких 5 – постійні: Велика Британія, Китай, росія, США та Франція [18, с. 301–304]. Слабкістю Ради Безпеки є те, що у кожного її постійного члена є право вето, яким росія зловживає у час агресії проти України, коли жодного рішення стосовно агресії, актів геноциду, воєнних злочинів цей орган ухвалити не може завдяки накладанню вето зі сторони саме країни-агресорки – росії. Про нагальну необхідність реформування цього органу заявив Президент України Володимир Зеленський у зверненні від 1 квітня 2023 року «Складно уявити щось таке, що більше доводить повне банкрутство таких інституцій. Немає такої форми терору, який ще не був би здійснений росією. І не буде такої причини, яка зупинить реформу глобальних інституцій, зокрема Радбезу ООН. Реформу, яка, очевидно, назріла – щоб держава-терорист і будь-яка інша держава, яка хоче бути терористом, не могла зруйнувати мир. Терористи повинні програти, повинні відповідати за терор, а не головувати будь-де» [12].

В. Єльченко, колишній постійний представник України в Раді Безпеки ООН (2016–2018 рр.), який має багатий досвід роботи в головних інститутах цієї організації, прямо зазначає, що ООН і її головний орган – Радбез ООН жодному реформуванню не підлягають. Реформа Радбезу ООН не приведе до підвищення ефективності цього органу, оскільки він базується на статутних положен-

нях ООН. Потрібно створити заново міжнародну організацію, яка буде побудована на абсолютно інших принципах [13].

Науковці в цьому питанні виходять із загальних підходів про необхідність реформування системи колективної безпеки і шляхів вирішення питання на національному рівні. Так, О. Скрипнюк прямо підкреслює, що перехід російсько-української війни до повномасштабної стадії свідчить про неефективність універсальної системи підтримання миру та безпеки в рамках ООН, кризу якої можна порівняти з кризою системи Ліги Націй напередодні Другої світової війни. Проте все більшої актуальності набуває питання пошуку контурів нового міжнародного правопорядку, який має прийти на зміну існуючому. ООН має або реформуватися, або остаточно втратити своє значення як система колективної безпеки [14, с. 13–22]. Щодо цього, звертаючись безпосередньо до подій в Україні, він зазначає, що необхідно звернути увагу на безпрецедентну воєнну агресію РФ, яка засвідчила глибоку кризу сучасного міжнародного права, норми, принципи та інституції якого виявилися нездатними гарантувати мирне співіснування держав на європейському континенті [3, с. 15].

У цьому ж напрямі Л. Луць і І. Настасяк також виходять із загальних доктринальних положень. На їх думку, глобалізаційні виклики та інші чинники зменшили значущість не лише засобів, завдяки яким розв'язувалися загальноцивілізаційні проблеми до початку ХХІ ст., а й поставили під сумнів реальність системи загальноновизнаних цінностей, дієвість правових механізмів вирішення міжнародно-правових питань, засвідчили декларативність приписів, зафіксованих у міжнародно-правових документах. Автори вважають, що існуючу систему загальноновизнаних цінностей слід трансформувати в систему правових ідей, які зафіксовані в основних принципах міжнародного права. Порушення цих принципів слід трактувати як неправомірні дії, а механізм їх забезпечення мають складати виключно дієві правові особи, що зумовлюють пряму (а не під умовою) юридичну відповідальність за їх порушення [15, с. 145–151].

Суттєвою складовою Статуту ООН стало також положення про загальну повагу до прав людини, у статтях 1 і 55 якого ООН зобов'язана сприяти повазі до прав людини і основоположних свобод [3, с. 200]. Визначною подією в сучасній історії взагалі і галузі розвитку джерел права було прийняття 10 грудня 1948 року у Парижі Загальної декларації прав людини, в преамбулі якої зазначено, що визнання гідності, яка властива всім членам людської сім'ї, і рівних та невід'ємних їх прав є основою свободи, справедливості та загального миру [16]. На європейському континенті прийнята у 1950 році Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, яка пізніше була доповнена відповідними протоколами, зобов'язувала держави, що приєдналися до Конвенції, дотримуватися комплексу прав і свобод людини, які є загальнообов'язковими для будь-якої правової системи, будь-якої держави. Особливо важливу роль у міжнародній системі захисту прав і свобод людини має Європейський суд з прав людини. Суд ставиться вельми вимогливо до обов'язку держав закріпити у своєму національному законодавстві основні положення Конвенції. Суд не застосовує національне право держав – учасниць Конвенції і не виносить рішень на його підставі [17].

Висновки. Крім системи колективної безпеки, найбільш суттєвим напрацюванням у забезпеченні сталого миру є напрацювання у сфері забезпечення прав людини, що стало одним з основних чинників, що обмежують свавілля держави стосовно людини та ставлять державні рішення в залежність від потреб суспільства і конкретної особи.

Однак комплекс правових обмежень, пов'язаних з обов'язком держав щодо забезпечення прав і свобод людини, як виявилось, не став достатнім гальмом проти агресивних дій авторитарних держав. На нашу думку, такі обмеження є дієвими для демократичних держав, які і так не керуються політикою агресії. Але вони майже зовсім не впливають на держави з авторитарною і тим більш тоталітарною формами правління.

Водночас напрацювання і позитивна практика застосування правових норм у сфері забезпечення прав і свобод людини повинні залишитися складовою в реформованій системі правових інститутів. Положення, що закріплені у міжнародних нормативно-правових документах, повинні залишатися загальнообов'язковими для будь-якої правової системи, будь-якої держави. Такі вимоги, однак, залишаються проблемними.

Основний висновок з проведеного розгляду полягає в тому, що правові засоби запобігання виникнення масштабних воєнних конфліктів в умовах глобалізованого світу, що складаються з

цілісної системи пов'язаних між собою засобів, повинні необхідними складовими мати дієву реформовану систему колективної безпеки та загальнообов'язкову систему засобів по забезпеченню прав і свобод людини, що активізує додаткові гарантії безпеки з боку громадянського суспільства і кожної людини окремо, для чого необхідно сприяти доведенню цих положень до більшості шарів населення країн світу.

Положення, що будуть закріплені в міжнародних нормативно-правових документах, повинні залишатися загальнообов'язковими для будь-якої правової системи, будь-якої держави. Такий підхід є важливим для юридичної практики боротьби демократії з авторитаризмом. Незважаючи на воєнний стан, уже тепер необхідно проводити правотворчу роботу по знаходженню контурів післявоєнного устрою з недопущення воєнних конфліктів, а також створення умов з відсторонення росії від впливу на рішення міжнародних органів.

Список використаних джерел

1. Луценко Н. 20-та річниця провокації біля Тузли: як Україна вперше зупинила Росію. *Факти*. 24.10.2023. URL: <https://fakty.com.ua/ua/videos/20-richnyczya-provokacziyi-bilya-tuzly-yak-ukrayina-vpershe-zupynyla-rosiyu/>
2. Дев'ять років тому Росія розв'язала війну на Донбасі. Світовий конгрес українців. 13.04.2023. URL: <https://www.ukrainianworldcongress.org/ua/devyat-rokiv-tomu-rosiya-rozvyazala-vijnu-na-donbasi/#:~:text=13%20квітня%202014%20року%20С%20голова,охоплює%20Донецьку%20та%20Луганську%20області>
3. Правотворення і правотворчість в умовах воєнного стану та миробудівництва: монографія. До 75-річчя Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України / Н. М. Пархоменко, О. В. Скрипнюк, Н. М. Оніщенко та ін.: кер. авт. кол. та за ред. Н. М. Пархоменко. Київ: Парламентське видавництво, 2023. 312 с.
4. Промова Байдена «Про стан держави» і про Україну: головні тези. *Радіо Свобода*. 08.03.2024 р. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/promova-baydena-poslannya-putinu-dopomoha-ukrayiny/32853662.html>
5. Дмитрієв А. Вестфальський мир 1648 року: витоки сучасного міжнародного права. *Людина і політика*. 1999. № 2. С. 21–25.
6. Денисов В. Н. Вестфальський мир 1648. *Юридична енциклопедія*: в 6-т. Т. 1 / редкол.: Ю. С. Шемшученко та ін. Київ: Укр. енцикл., 1998. 672 с.
7. League of Nations – international organization. *Encyclopaedia Britannica*. URL: <https://www.britannica.com/topic/League-of-Nations>
8. Микієвич М. М. Ліга Націй. *Юридична енциклопедія*: в 6-т. Т. 3 / редкол.: Ю. С. Шемшученко та ін. Київ: Укр. енцикл., 2001. 792 с.
9. Лісогорова К., Свістун Д. Від Ліги Націй до ООН: історія становлення універсальних міжнародних організацій колективної безпеки. *Актуальні проблеми правознавства*. 2020. № 3 (23). С. 5–11. DOI: 10.35774/app2020.03.005.
10. Ліга Націй. *Вікіпедія*. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Ліга_Націй
11. Миронюк Н. Д. Міжнародно-політичні аспекти створення Організації Об'єднаних Націй. *Вісник Львівського університету. Серія міжнародні відносини*. 2008. № 25. С. 54–63.
12. Росія з 1 квітня почала головувати в Раді безпеки ООН. *Українська правда*. 01.04.2023. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2023/04/1/7159030/>
13. ООН і Радбез жодному реформуванню не підлягають. Необхідна нова система колективної безпеки – Єльченко. *Радіо Свобода*. 24 травня 2023. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/rosiya-viyuna-radbez-oon-veto-nova-systema-bezpeky/32425329.html>
14. Скрипнюк О. В. Міжнародно-правова допомога Україні в боротьбі проти російської агресії. *Альманах права. Актуальні проблеми правового розвитку в умовах війни та післявоєнної відбудови держави*. Вип. 13. Київ: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2022. С. 13–22. DOI: 10.33663/2524-017X-2022-13-2
15. Луць Л. А., Настасяк І. Ю. Відповідність сучасних законів України міжнародно-правовим цінностям: гасло чи реальність. *Альманах права. Трансформація законодавства України в сучасних умовах*. Вип. 14. Київ: Ін-т держави і права імені В. М. Корецького НАН України, 2023. С. 145–151. DOI: 10.33663/2524-017X-2023-14-145-151.
16. Загальна декларація прав людини. Київ: Право, 1995. 12 с.
17. Конвенція про захист прав і свобод людини (ETS No. 5) із поправками, внесеними відповідно до положень Протоколу № 11. *Збірка договорів Ради Європи. Українська версія*. Київ: Парламентське видавництво, 2000. 656 с.

References

1. Lutsenko N. 20-ta richnytsia provokatsii bilia Tuzly: yak Ukraina vpershe zupynyla Rosiiu. *Fakty*. 24.10.2023. URL: <https://fakty.com.ua/ua/videos/20-richnyczya-provokacziyi-bilya-tuzly-yak-ukrayina-vpershe-zupynyla-rosiyu/>
2. Deviat rokiv tomu Rosiia rozviazala viinu na Donbasi. Svitovyi kongres ukrainsiv. 13.04.2023. URL: <https://www.ukrainianworldcongress.org/ua/devyat-rokiv-tomu-rosiya-rozvyazala-vijnu-na-donbasi/#:~:text=13%20квітня%202014%20року%20С%20голова,охоплює%20Донецьку%20та%20Луганську%20області>
3. Pravotvorennia i pravotvorchist v umovakh voiennoho stanu ta myrobutivnytstva: monohrafiia. Do 75-richchia Instytutu derzhavy i prava imeni V. M. Koretskoho NAN Ukrainy / N. M. Parkhomenko, O. V. Skrypniuk, N. M. Onishchenko ta in.: ker. avt. kol. ta za red. N. M. Parkhomenko. Kyiv: Parlamentske vydavnytstvo, 2023. 312 s.
4. Promova Baidena «Pro stan derzhavy» i pro Ukrainu: holovni tezy. *Radio Svoboda*. 08.03.2024 r. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/promova-baydena-poslannya-putinu-dopomoha-ukrayiny/32853662.html>
5. Dmytriiev A. Vestfalskyi myr 1648 roku: vytyky suchasnoho mizhnarodnoho prava. *Liudyna i polityka*. 1999. № 2. S. 21–25.
6. Denysov V. H. Vestfalskyi myr 1648. *Yurydychna entsyklopediia v 6-t. T. 1* / Redkol.: Yu. S. Shemshuchenko ta in. Kyiv: Ukr. entsykl., 1998. 672 s.
7. League of Nations – international organization. *Encyclopaedia Britannica*. URL: <https://www.britannica.com/topic/League-of-Nations>.
8. Mykiiievych M.M. Liha Natsii. *Yurydychna entsyklopediia v 6-t. T. 3* / Redkol.: Yu. S. Shemshuchenko ta in. Kyiv: Ukr. entsykl., 2001. 792 s.
9. Lisohorova K., Svistun D. Vid Lihy Natsii do OON: istoriia stanovlennia universalnykh mizhnarodnykh orhanizatsii kolektyvnoi bezpeky. *Aktualni problemy pravoznavstva*. 2020. № 3 (23). S. 5–11. DOI: 10.35774/app2020.03.005.
10. Liha Natsii. *Vikipediia*. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Liha_Natsii
11. Myroniuk N. D. Mizhnarodno-politychni aspekty stvorennia Orhanizatsii Obiednanykh Natsii. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriia mizhnarodni vidnosyny*. 2008. № 25. S. 54–63.
12. Rosiia z 1 kvitnia pochala holovuvaty v Radi bezpeky OON. *Ukrainska pravda*. 01.04.2023. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2023/04/1/7159030/>
13. OON i Radbez zhodnomu reformuvanniu ne pidlihaiut. Neobkhdna nova systema kolektyvnoi bezpeky – Yelchenko. *Radio Svoboda*. 24 travnia 2023. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/rosiya-viyina-radbez-oon-veto-nova-systema-bezpeky/32425329.html>.
14. Skrypniuk O. V. Mizhnarodno-pravova dopomoha Ukraini v borotbi proty rosiiskoi ahresii. *Almanakh prava. Aktualni problemy pravovoho rozvytku v umovakh viiny ta pislivoiennoi vidbudovy derzhavy*. Vyp. 13. Kyiv: In-t derzhavy i prava im. V. M. Koretskoho NAN Ukrainy, 2022. S. 13–22. DOI: 10.33663/2524-017X-2022-13-2.
15. Luts L. A, Nastasiak I. Iu. Vidpovidnist suchasnykh zakoniv Ukrainy mizhnarodno-pravovym tsinnostiam: haslo chy realnist. *Almanakh prava. Transformatsiia zakonodavstva Ukrainy v suchasnykh umovakh*. Vyp. 14. Kyiv: In-t derzhavy i prava imeni V. M. Koretskoho NAN Ukrainy, 2023. S. 145–151. DOI: 10.33663/2524-017X-2023-14-145-151.
16. Zahalna deklaratsiia prav liudyny. Kyiv: Pravo, 1995. 12 s.
17. Konventsiiia pro zakhyst prav i svobod liudyny (ETS No.5) iz popravkamy, vnesenymy vidpovidno do polozhen Protokolu № 11. *Zbirka dohovoriv Rady Yevropy*. Ukrainska versiia. Kyiv: Parlamentske vydavnytstvo, 2000. 656 s.

Васецький В. Ю. Колективна безпека і права людини як необхідні взаємопов'язані складові системи запобігання воєнним конфліктам

Стаття присвячена питанням необхідності майбутнього реформування системи запобігання масштабним воєнним конфліктам у світі, який поділений на демократичні й авторитарні держави. Аналізуються позитивні і негативні сторони систем колективної безпеки, які були створені як результат наслідків жахливих воєнних конфліктів: Вестфальський мир 1648 року, Ліга Націй, Організація Об'єднаних Націй, Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. Наголошується на існуванні чинників, що не дали змоги реалізувати їх потенціал для запобігання Другій світовій війні та агресії російської федерації проти України. Робиться висновок, що в умовах глобалізованого світу юридичні положення, які спрямовані на запобігання масштабним воєнним конфліктам, повинні складатися з цілісної системи пов'язаних між собою засобів. Її ключовою складовою можуть виявитися взаємопов'язані дієва реформована система колективної безпеки та

загальнообов'язкові засоби забезпечення прав і свобод людини, що активізують додаткові гарантії безпеки з боку громадянського суспільства і кожної людини окремо.

Ключові слова: агресія російської федерації проти України, Ліга Націй, Організація Об'єднаних Націй, система колективної безпеки, забезпечення прав і свобод людини.

Vasetsky V. Yu. Collective security and human rights as necessary interconnected components of the system for preventing military conflicts

Russia's aggression against Ukraine has affected many countries of the world, and conflicts in the world have a tendency to spread. Therefore, based on the premise that significant historical events are accompanied by significant changes in the legal sphere and they are the origins of law, such changes should be expected in connection with large-scale events in the world. Changes in the legal relationship will have a manifestation in various directions, which will concern both international institutions and the national legislation of individual countries.

The purpose of the work is the problems related to two issues that were solved earlier in certain historical periods and may turn out to be key in view of the possible directions of future legal changes and, as a result, will turn out to be interdependent: new approaches to security issues that require reforming legal institutions, which guarantee the security of states and their citizens, and the second issue, which concerns increased attention to ensuring human rights and freedoms, the role of which is aimed to obtaining additional security guarantees from civil society and each person separately.

The current events in Ukraine in the historical aspect have many analogies that give an idea of the legal solutions to the terrible consequences. One of the first pan-European documents was the Peace of Westphalia of 1648, which appeared as a result of the end of the bloody medieval Thirty Years' War. It included, in particular, the principle of state sovereignty as a guarantee for maintaining peace, which became a universally recognized legal category. The League of Nations is the first international organization created with the aim of achieving peace and security among nations, the impetus for its establishment was the consequences of the First World War. The weakness of the League of Nations as a peacekeeping instrument was caused, in particular, by the need for the consent of all members of the organization to take measures against the aggressor. UN, although it took into account the achievements and miscalculations of its predecessor – the League of Nations, was unable to ensure international peace to the required extent. This was manifested, in particular, in the activities of the UN Security Council as a body that bears the main responsibility for maintaining international peace and security. The weakness of the Security Council is that each of its permanent members has the right of veto. This was especially shamefully manifested during Russia's aggression against Ukraine.

Scientific developments in the areas of overcoming the shortcomings of the existing system of collective security and law-making work on finding the contours of the reformed legal system at the international and subsidiary levels are considered. It was concluded that the legal means to prevent the occurrence of large-scale military conflicts in the conditions of a globalized world, consisting of an integral system of interconnected means, should have the following two necessary, interconnected components: an effective reformed system of collective security and a universally binding the system of ensuring human rights and freedoms, which activates additional security guarantees on the part of civil society and each person separately.

Key words: aggression of the Russian Federation against Ukraine, League of Nations, United Nations, reforming the collective security system, ensuring human rights and freedoms.

DOI: 10.33663/2524-017X-2024-15-225-231